

УДК 349.2

Кацуба А. В., депутат Харківської міської ради,
заступник секретаря постійної комісії
з питань транспорту, зв'язку і екології

Система науки трудового права

У статті проаналізовано сутність і значення терміну «наука», розкрито зміст поняття «наука трудового права». Автором з'ясовано роль системи науки трудового права, а також визначено тенденції системи науки трудового права.

Ключові слова: система, наука, трудове право.

В статье проанализированы сущность и значение термина «наука», раскрыто содержание понятия «наука трудового права». Автором выяснена роль системы науки трудового права, а также определены тенденции системы науки трудового права.

Ключевые слова: система, наука, трудовое право.

This article examines the nature and meaning of the term «science», the content of the concept of «science of labor law». The author defines the role of system of science of labor law and tendencies of system of science of labor law.

Key words: system, science, labor law.

Актуальність теми. Наука покликана прогнозувати основні напрямки розвитку норм трудового права, у тому числі й шляхом об'єднання їх у певну систему. Питання систематизації норм трудового права є далеко не вирішеним, оскільки існує безліч актів, які спрямовані на регламентацію відносин, що складають предмет трудового права. Окрім норм трудового права, наука покликана вивчати: процес реалізації норм трудового права, ефективність їх дії; міжнародний і історичний досвід регулювання відносин в галузі праці; основні тенденції розвитку правового регулювання трудових відносин; джерела і суб'єкти трудового права з різних точок зору; предмет і метод трудового права; систематизацію трудового законодавства; роль загальних і спеціальних норм в регулюванні трудових відносин.

Система науки — це уява про науку. На наш погляд, система кожної науки являє собою внутрішньо узгоджений, логічно послідовний ряд ключових проблем, які визначаються її предметом. Система науки розвивається разом з її предметом, збагачуючись новими елементами, змінюючи свою внутрішню структуру і зв'язки з суміжними галузями наукових знань.

Стан наукового дослідження. Проблемні питання системи науки трудового права неодноразово ставали предметом наукових досліджень таких вчених, як Н.Б. Болотіної, С.В. Вишневецької, М. І. Іншина, О.В. Лавріненка, В.М. Лебедева, Р.З. Лівшиц, В.О. Лучина, Н.О. Мельничук, Г.І. Чанишевої, О.М. Ярошенка та ін. Все ж не применшуючи значимості наукового внеску зазначених вчених у дослідження нашого питання, досі його не було комплексно розглянуто, у зв'язку з чим є потреба у проведеному більш глибокому аналізі даної тематики.

Метою статті є проведення комплексного наукового дослідження системи науки трудового права. Для досягнення поставленої мети потрібно виконати наступні завдання: проаналізувати сутність і значення терміну «наука»; розкрити зміст поняття «наука трудового права»; з'ясувати роль системи науки трудового права; визначити тенденції системи науки трудового права.

Виклад основного матеріалу. В цілому, існує велика кількість тлумачень терміну

«наука», більшість з яких трактуються як знання [1, с. 4–10]. На погляд О.І. Ракітова, наука не що інше як система знань щодо законів функціонування і розвитку об'єктів [2, с. 105]. Під терміном «наука» зазвичай розуміють сферу діяльності людей, функцією якої є розробка і теоретична систематизація об'єктивних знань про діяльність [3, с. 376].

Ю. Шемшученко зауважує, що наука — це спеціальна сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення і теоретична схематизація об'єктивних знань про дійсність [4, с. 501].

В. С. Стеценко тлумачить науку як сферу людської діяльності, що спрямована на здобуття і застосування нових знань, яка реалізується завдяки виконанню базових та прикладних наукових досліджень [5, с. 426].

Отже, на підставі викладеного вище, можемо зробити висновок, що наука це складний процес, який інтегрує в собі систему наукових знань та наукової діяльності, процес творчої діяльності з отримання знань нового виду, і результат цієї діяльності — у вигляді цілісної системи знань, які сформульовані на основі певних принципів.

Система науки трудового права — це не лише теоретичні погляди, але й судження та висновки, які пов'язані із проблемами правового регулювання суспільних відносин у сфері організації і застосування праці [6, с. 23].

Система науки трудового права включає сукупність наукових поглядів, висновків та думок, які пов'язані з дослідженням норм трудового права України, практики їх застосування та трудового законодавства інших країн [7, с. 13–14]. Система науки своїм предметом і ціллю має вивчення норм трудового права, їхнього розвитку, правових зв'язків, тобто правовідносин сфери трудового права. Наука вивчає не тільки українське, але і зарубіжне трудове право і міжнародно-правове регулювання праці. Таким чином, її предмет виходить поза межі українського діючого трудового законодавства, а система науки ширша від системи галузі [8, с. 168–171].

Вважаємо, що система науки трудового права вивчає норми трудового права, правові зв'язки, проблеми в тенденції його розвитку, будується по системі галузі трудового права. На наш погляд, система науки трудового права — це система теоретичних поглядів, тверджень, висновків з приводу проблем правового регулювання суспільних відносин у галузі трудових відносин, вивчення норм права і нормативних актів, вивчення і оцінки норм трудового права та нормативних актів з точки зору їх соціальної справедливості. Тобто, наука трудового права головним своїм завданням вбачає вивчення важливих проблем в цій галузі. В ній доцільним є виділення Загальної та Особливої частини. Загальна частина науки трудового права передбачає вивчення предмету, методів і системи трудового права. Особлива частина має на меті наукове дослідження працевлаштування, трудового договору, міжнародно-правового регулювання праці тощо.

Із розуміння предмету науки трудового права, ми власне хочемо детально дослідити особливості системи науки трудового права. Система науки трудового права будується на принципах систематизації галузевих норм. Проблеми, які вивчаються наукою трудового права, питання їх регламентації мають бути віднесені до Загальної і Особливої частин, на що у своїх публікаціях наголошує В.І. Міронов. Наука покликана прогнозувати головні напрямки розвитку норм трудового права, у тому числі й шляхом певної систематизації. Висновок, зроблений дослідником, ґрунтується на наявності значної кількості актів, спрямованих на регламентацію відносин, які складають предмет трудового права [9, с. 16].

Слід диференціювати систему науки трудового права від системи трудового права як галузі. Трудове право, як галузь права виступає в якості предмета вивчення науки трудового права, а складовими цієї науки є система наукових поглядів і знань стосовно предмету

трудового права, його принципів, джерел, методу і системи (Загальна частина), а також щодо вивчення окремих інститутів трудового права, шляхів подальшого вдосконалення правового регулювання трудових і пов'язаних з ними відносин (Особлива частина). В науці трудового права також слід виділяти й Спеціальну його частину, яка спрямована на вивчення досвіду правового регулювання трудових відносин у зарубіжних країнах з метою запозичення кращих форм регулювання праці для системи трудового права України [10, с.30–39].

Система науки трудового права певним чином пов'язана з системою галузі трудового права. Поділ на Загальну та Особливу частини, інститути і субінститути трудового права і розділи наукового матеріалу в головних своїх моментах співпадають один з одним. У системі науки трудового права об'єктивізується система галузі трудового права. Система науки трудового права, виступаючи в якості системи знань з трудового права як галузі права, вибудовує явища, що вивчаються, у відповідності з притаманною їм послідовністю, визначаючи конкретне місце для кожного блоку правових норм. Проте, зазначена відповідність між системою науки і системою галузі права не є тотожною, оскільки система науки трудового права є поняттям значно ширшим ніж системи галузі права [11, с.68].

Система трудового права – є певним упорядкованим об'єднанням правових норм в єдине ціле з їх одночасним розподілом на відносно самостійні й водночас взаємопов'язані частини, на інститути та підінститути. Щодо системи науки трудового права, то під ними вбачаються теоретичні погляди, судження і висновки, що пов'язані із проблемами правового регулювання суспільних відносин у сфері організації та застосування праці [6, с.21–25].

Система науки трудового права розвивається паралельно з її предметом, збагачуючись новими елементами, які зумовлюють динамічний розвиток зазначеної галузі права. Наука трудового права покликана вивчати тенденції розвитку його основних рис і принципів. Власне це, на наш погляд, і відрізняє трудове право як галузь, від науки трудового права.

За результатами досліджень О.Б. Смірнова, поряд з системою трудового права і системою трудового законодавства, існує й система науки трудового права, яка являє собою не що інше як сукупність теоретичних поглядів, суджень, висновків стосовно проблем правового регулювання суспільних відносин в галузі використання і організації праці. На думку дослідника, наука вивчає норми права та нормативні акти в їх взаємозв'язку і взаємообумовленості з розвитком економіки, політики та соціального життя суспільства. Вона досліджує і оцінює систему норм трудового права і нормативних актів з точки зору їх демократичності, соціальної справедливості, порівнює систему трудового права з системою трудового права інших країн. Таким чином, система науки трудового права і за своїм предметом, і за змістом значно ширше системи трудового права як галузі [12, с.18].

Предметом і ціллю системи галузі є побудова самої основи трудового законодавства, створення структури розташування його норм у середині галузі трудового права. Система ж науки трудового права в якості предмету і цілей має вивчення норм трудового права, їх розвитку, правових зв'язків, тобто правових відносин в галузі трудового права. Науковець наголошує на тому, що наука вивчає не лише державне, а й закордонне трудове право і міжнародно-правове регулювання праці. Тобто, предмет науки виходить за рамки діючого трудового законодавства, а система науки є значно ширшою галузі трудового права, і поєднує в собі вивчення правовідносин в галузі трудового права, історії розвитку трудового законодавства, зарубіжного й міжнародного трудового права [13, с. 15–32].

Система науки трудового права, яка тісно пов'язана з системою галузі трудового права, має характерні відмінності. По-перше, на відміну від системи галузі в системі науки трудового права структурними елементами є знання (ідеї, концепції, теорії), у тому числі й про інститути, правові норми. Наприклад, в науці трудового права можна

виділити вчення про трудовий договір, концепції широкої і вузької галузі трудового права, концепції єдиних і розгалужених трудових правовідносин. По-друге, наука трудового права цікавиться не лише діючим трудовим правом, а й попереднім законодавством про працю, історією формування і розвитку окремих інститутів, підінститутів і норм трудового права. По-третє, вона охоплює собою знання в галузі закордонного, порівняльного міжнародного трудового права [14, с. 163].

Подібної думки дотримуються й українські дослідники науки трудового права. Зокрема Г.І. Чанишева наголошує, що система науки ширша за систему трудового права, так як вона вивчає трудове право як галузь права не лише з «середини», а й «зовні», тобто досліджує суспільні зв'язки, які забезпечують функціонування діючої правової моделі. Особливо це стосується: проблем забезпечення зайнятості та працевлаштування, які перебувають у компетенції центрів зайнятості та окремих незалежних посередницьких структур; відносин щодо нагляду з боку держави за дотриманням трудового законодавства; судового розгляду трудових суперечок. Ми цілком погоджуємося з думкою автора про те, що необхідним та актуальним нині в науці трудового права є встановлення рівня відповідності трудових прав, що передбачені чинним національним законодавством, міжнародним стандартам прав людини у сфері праці і вироблення, виходячи з цього, рекомендацій щодо нормотворчості та правозастосування [11, с. 24-47].

Ми переконані, що наука трудового права - це систематизована, фундаментальна та максимально повна сукупність знань щодо правового регулювання відносин соціально-трудового характеру, а також способів досягнення ефективної реалізації цього регулювання і науково-теоретичних пропозицій з удосконалення відповідних правових норм.

Резюмуючи окремі аспекти системи науки трудового права, можемо зробити висновок про те, що у її розвитку слід виділити наступні тенденції:

- поступальний рух вперед у розвитку науки трудового права;
- розвиток і удосконалення таких основоположних складових трудового права, як поняття, предмет, принципи;
- з'ясування концепцій розвитку сучасного українського трудового права, напрямів механізму правового регулювання відносин в галузі трудового права з урахуванням існуючих ринкових відносин та специфіки трудового права України;
- протилежність підходів і принципів вирішення більшості проблем трудового права, поступове наближення процесу трудового законодавства до розвитку науки трудового права.

Отже, наука трудового права, з урахуванням існуючих реалій, має розробити теоретичні основи правового регулювання трудових відносин в країні, які б вирішили проблему забезпечення відповідного рівня гарантій захисту трудових прав та інтересів працівників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сурин А.В. К проблеме определения понятия «наука» /А.В. Сурин// Методологические и социальные проблемы развития науки.— М.: Изд.-во Моск. ун-та, 1979.— С. 4—10.
2. Ракитов А.И. Понятие наука и её структура как объект общей теории науки /А.И. Ракитов// Проблемы методологии и логики наук. Выпуск второй.— Томск: Изд.-во Томского ун.-та, 1965.— С. 103—113.
3. Философский энциклопедический словарь. Издательство «Советская энциклопедия», 1983.— С.—873.
4. Великий енциклопедичний юридичний словник / Ред.—упоряд. Ю. С. Шемшученка. — К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. — 992 с.
5. Стеценко С. Г. Адміністративне право України: Навчальний посібник /С.Г. Стеценко. — К.: Атіка, 2007. — 624 с.

6. Грузінова Л.П. Трудове право України: навчальний посібник /Л.П. Грузінова, В.Г. Короткій/ К.: МАУП, 2003.—Ч.1.—128 с.
7. Венедиктов В.С. Трудове право України: Підручники, навчальні посібники /В.С. Венедиктов. - К.: Істина, 2008. — 384 с.
8. Рабинович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Видання 5-те, зі змінами. Навчальний посібник / П.М. Рабинович.— К.: Атіка.— 2001.— 176 с.
9. Миронов В.И. Трудовое право России: Учебник /В.И. Миронов / М.: 2005.— 1149 с.
10. Трудове право України: Академічний курс: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, З. Я. Козак та ін.; За ред. П. Д. Пилипенка. — 2-е вид., ієрероб. і доп. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. — 544 с.
11. Чанышев Г.И. Курс лекций «Трудовое право Украины» / Г.И. Чанышев, Н.Б. Болотин/ .— Харків, «Одисей», 2000 . — 380 с.
12. Смирнов О.Б. Трудовое право: Учебник /О.Б. Смирнов, И.О. Снигерёва/ М.: 2008.— 600 с.
13. Гусов К.Н. Трудовое право России: Учебник /К.Н. Гусов, В.Н. Толкунова/ М.: 2004.— 496 с.
14. Томашевський К.Л. Очерки трудового права. История, философия, проблемы систем и источников /К.Л. Томашевський.— М.: «Издательский центр БГУ», 2009.— 335 с.

УДК 349.2

Колюсник Т. В., доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності ХНУВС, ННІ права та масових комунікацій

Переконання та заохочення як основні методи забезпечення дисципліни праці

В статті розкривається сутність та особливості таких методів забезпечення дисципліни праці як переконання та заохочення. Також розроблені ґрунтовні висновки та пропозиції щодо переконання та заохочення як основних методів забезпечення дисципліни праці.

Ключові слова: переконання, заохочення, дисципліна праці, трудові відносини.

В статье раскрывается сущность и особенности таких методов обеспечения дисциплины труда как убеждение и поощрение. Также разработаны обстоятельные выводы и предложения по убеждению и поощрению как основных методов обеспечения дисциплины труда.

Ключевые слова: убеждение, поощрение, дисциплина труда, трудовые отношения.

The article reveals the nature and characteristics of such methods of discipline work as persuasion and encouragement. Also prepare a detailed conclusions and suggestions for persuasion and encouragement as the main methods of discipline work.

Keywords: persuasion, encouragement, discipline, labor relations.

Актуальність теми. Актуальність даного дослідження підтверджується необхідністю дисциплінувати працівників за умови зміни співвідношення працівник-роботодавець у зв'язку із зміною економічної системи в країні. Сьогодні ситуація докорінно змінилася у порівнянні із радянськими часами: моральність впаля, самоодгодження та зарозумілість є характерними ознаками сучасного молодого покоління, яке саме і представляє собою кістяк нових працівників. Майже кожний другий працівник вважає себе розумнішим та більш професійним, аніж його начальник. При цьому практично кожний працівник, в силу відсутності релігійного